

Textologické premeny *Slávy dcery*

Peter Mráz

Ján Kollár (1793 – 1852) po celý život dopĺňal, prerábala, jazykovo a tematicky preskupoval, štylisticky a jazykovo obmieňal svoje najvýznamnejšie dielo, *Slávy dcery*. Vytvoril z nej „krajne syntetickú, uzavretú a nezvratnú“ skladbu, „mýtus a kompendium slovanstva”.¹ Ak teda spomíname *Slávy dcery*, nemožno nemyslieť na to, že bola vydaná vo viacerých autorských vydaniach, vo viacerých textových verziách. Východiskom *Slávy dcery* (Budín 1824) sa stala prvá časť zbierky *Básně Jana Kollára* (Praha 1821) s názvom *Znělky neb Sonety* (86 sonetov). Budínska *Slávy dcera ve třech zpěvích od Jana Kollára* obsahovala časomerný *Předzpev* a 150 sonetov, rozvrhnutých do troch cyklov: I. Sála, II. Labe, III. Dunaj. Básnik podobu svojho textu nepokladal za konečnú a po sérii úprav ho publikuje ešte dvakrát: v knihe *Slávy dcera. Lyricko-epická báseň v pěti zpěvích. Úplné vydání* (Pešť 1832, 615 sonetov) a vo vydání *Díla básnická Jana Kollára ve dvou dílech* (Budín 1845, 622 sonetov). Toto vydanie sa pokladá za tzv. verziu poslednej ruky (t.j. za posledné vydanie, ktoré vyšlo za autorovho života a ktoré si sám pripravil). Po Kollárovej smrti vyšla reedícia *Díl básnických pod názvom Slávy dcera. Báseň lyricko-epická v pěti zpěvích od Jana Kollára s přídávkom básní drobnějších. Vydání obnovené a rozmnožené* (Viedeň 1852). Okrem 622 číslovaných sonetov z predchádzajúceho vydania obsahuje aj *Dodatok*, zahrňujúci 23 básnikovských sonetov z rokov 1845 – 1851 s návodom na ich zaradenie do textu Kollárovej skladby. Editor tejto podoby vydania *Slávy dcery*,² Cyril Kraus, ju podľa básnikovho návodu pre čitateľské potreby prečísloval. V dnešnom čitateľskom povedomí tak Kollárovo najvýznamnejšie básnické dielo obsahuje, v zhode s jeho posledným autorským zámerom, *Předzpev* a 645 číslovaných sonetov v piatich spevoch: I. *Sála* II. *Labe*, *Rén*, *Veltava* III. *Dunaj* IV. *Lethe* a V. *Acheron*. Integrálnou súčasťou širšieho poňatia kritického vydania tejto verzie *Slávy dcery*, ktorého vydanie by prospelo hlbšiemu výskumu básnikovho diela, je ale aj spis *Výklad čili přímětky a vysvětlivky k Slávy dceře* (Pešť 1832). Kollár ho napísal, cítiac potrebu komentovania jej obsahu, popri „úplnom” vydaní z roku 1832. Básnik nepoňal *Výklad* ako kritický aparát textu, ale len ako príručku, vysvetľujúcu čitateľovi narážky na osobnosti, filologické, archeologické, etymologické, geografické a historické výklady v texte *Slávy dcery* sa objavujúcich reálií. Súčasťou autorského zámeru

¹ MACURA, Vladimír. Český a slovenský romantismus ve sporu s romantismem. In *Český romantismus v evropském kontextu*. Praha : UČSL, 1993, s. 35.

² KOLLÁR, Ján. *Dielo I. Básne*. Ed. Cyril Kraus. Bratislava : Tatran, 2001.

pri koncipovaní *Slávy dcery* boli, pravdepodobne, aj básne *Vlastenec*³ a *Bývali jsme*.⁴ Josef Jungmann, editor *Básní*, ich z obáv pred cenzúrou z kontextu zbierky vynechal. V našom príspevku, s ohľadom na čitateľskú prístupnosť Kollárovho textu, porovnávame vydanie *Slávy dcery* z roku 1824 a vydanie z roku 1852.⁵

Najmenšie zmeny podstúpil *Předzpěv*. Ťažiskovou zmenou je jeho rozšírenie o tri elegické distichá. Vo vydaní z roku 1824 nasleduje po distichu *Zardi se, závistná teutonie, susedo Slávy, / tvé vin těchto počet spáchaly někdy ruky* známe básnikovo distichon *Sám svobody kdo hoden, svobodu zná vážiti každou, / ten, kdo do pout jímá otroky, sám je otrok*.⁶ V roku 1852 je medzi ne vložené dvojveršie, obhajujúce príčinu privolávania trestu na nepriateľa Slovanstva: *Neb kreve nikde tolik nevyžil černidlaže žádný / nepřítel, co vylil k záhubě Slávy Němec*.⁷ Toto distichon je vyvážením diskrepancie medzi priáním si smrti nepriateľa a biblickou direktívou odpustenia nepriateľovi, na druhej strane je implicitným dovolávaním sa starozákonného pravidla spravodlivej odplaty „Oko za oko, zub za zub“.

Ďalšia odlišnosť je v úvode druhej polovice *Předzpěvu*. V *Slávy dcere* z roku 1824 nasleduje po distichu *Neb tak přehluboko vlačila znaky Sláva synům svým, / místo že jich vymazat nikde nemůže ni čas*. dvojveršie *Odrodilí synové však své sami matce začasťo, / bič macechy kříšné oblizující, lají*.⁸ V roku 1852 nachádzame medzi ne vložené ďalšie dve distichá, poukazujúce na položenie Lužických Srbov, ktorých „krv“ (Slovanstvo v povahe a vo výzore) je nezmazateľná. Implicitne v nich cítime aj narážku na, pre Kollára nepochopiteľné a neprijateľné, nepriateľstvo Poliakov a Rusov: *Jak dvě řeky, spojilo když i jich vody jedno řečiště, / předce i po drahné cestě je barva delí: / Rovně tyto zmatené násilnou národy vojnou, / až posavád loučí dvůj očividně život*.⁹

Medzi podobami *Předzpěvu* nachádzame aj viaceré lexikálne diferenciácie. Kým v roku 1824 čítame distichá *Jak včely med zavoníc, kradné se do oule cizího / stádně hrou a v něm matku i dítky bijí, / tak tu domu vlastní podroben pán, chytře mu vlezlý / slouha drží těžký smutně na hrdle řetez*,¹⁰ vo vydaní z roku 1852 už nachádzame verše *Jak včely med zavoníc, kradné se do oule cizího / hernou stádně a pak matku i dítky bijí: / Tak tu domu*

³ *Vlastenec*, pôvodne zamýšľaný ako epilóg sonetového cyklu *Básní*, bol prvý raz uverejnený v *Spisoch Jana Kollára* (Praha 1862).

⁴ Publikovaná až vo vydaní *Sebrané drobné básne od Jana Kollára* (Praha 1903).

⁵ Text básne *Slávy dcera ve třech zpěvích od Jana Kollára*. (Budín 1824) citujeme z KOLLÁR, ref. 6. Báseň *Slávy dcera, lyricko-epická báseň v pěti zpěvích*. (Pešť 1852) citujeme z Krausom prečíslovaného vydania KOLLÁR, ref. 2.

⁶ KOLLÁR, Ján. *Slávy dcera*. Bratislava : Tatran, 1974, s. 8.

⁷ KOLLÁR, ref. 2, s. 36.

⁸ KOLLÁR, ref. 6, s. 9.

⁹ KOLLÁR, ref. 2, s. 38.

¹⁰ KOLLÁR, ref. 6, s. 9.

*vlastní podroben pán, chytře mu vlezlý / soused ovil těžký smutně o herdlo řetěz.*¹¹ Nami zvýraznené odlišnosti v použitých slovných tvaroch svojím lexikálnym významom menia význam celého disticha. V prvej verzii sa zo sluhu stáva pán, čo by mohlo voľne korešpondovať s Hegelovou *Fenomenológiou ducha* (1807). Kým ale Hegel v podkapitole *Pán a rab* podáva filozofický dôkaz jednoty nevyhnutnej závislosti existencie vládcu a ovládaného, Kollárovo distichon *Sám svobody kdo hoden, svobodu zná vážiti každou, / ten, kdo do pout jímá otroky, sám je otrok* túto nevyhnutnosť nepozná, chápe ju len ako morálnu možnosť.¹² Hegelovo podobenstvo o pánovi a rabovi „dospieva k fascinujúcemu zvratu, pretože pán sa stáva závislým na rabovi nielen pokiaľ ide o živobitie a pohodlie, ale aj pokiaľ ide o jeho sebauvedomenie. Pánom je totiž len do tej miery, pokiaľ ho rab za takého uznáva a tento fakt je ešte väčšmi skľučujúci, ak sa ten druhý nestavia otvorene na odpor, ale celkom zjavne a úplne sa podriaďuje. Nemožno totiž dosiahnuť sebaoprotvrdenie u človeka, ktorý stále iba prítakáva“.¹³ V konečnej verzii *Slávy dcery* sa motív pána a raba prenáša do súvekej reality, zosilnenej dotykovým vnemom z percipovaného textu (“soused ovil”). Kollár metaforicky skonkrétnil dejinný fakt ovládnutia Lužických Srbov Germánmi a ukázal, že dosiahnutie seba-potvrdenia Lužických Srbov je v tomto stave nemožné. Skonkrétnenie motívu pána a raba vo vývine Kollárových úprav textu *Slávy dcery* posúva významové vyznenie skladby z roviny „všeľudského“ do „konkrétneho“.

Ďalšie rozdiely medzi podobami *Předzpěvu* sú buď gradáciou obrazu [napr. 1824: *Aj zde leží zem ta, před okem mým smutně slzícím* oproti 1852: *Ai, zde leží zem ta, před okem mým selzy ronícím*], alebo jeho zjemnením a prenesením ťažiska na konotačné vyznenie [napr. 1824: *O věkové dávní, jako noc vůkol mne ležící, / ó, krajino všeliké slávy i hanby plná!* oproti 1852: *O, věkové dávní, jako noc vůkol mne ležící, / o, krajino, všeliké slávy i hanby obraz!*].¹⁴

V sonetovom cykle *Slávy dcery* podstúpili najmarkantnejšie zmeny druhý a tretí spev: *Labe* a *Dunaj* (v rozšírených vydaniach od roku 1832 zvané *Labe, Rén, Vltava* resp. *Dunaj*). Textologické zmeny *Slávy dcery* sa týkali najmä poradia zneliek, ich preskupovania a vsádzania do nových kontextov a lexikálnymi zmenami v rámci jednotlivých sonetov, čím sa obmieňa aj ich ideové a tematické vyznenie. Dopĺňaním rozsahu spevov o nové sonety Kollár „pôvodný básnický text skomplikoval, pričom zastrel i pôvodne ľúbostný charakter

¹¹ KOLLÁR, ref. 2, s. 37.

¹² KOLLÁR, ref. 6, s. 8.

¹³ SOLOMON, Robert C. *Vzostup a pád subjektu alebo od Rousseaua po Derridu*. Nitra : Enigma, 1996, s. 77-78.

¹⁴ KOLLÁR, ref. 6, s. 7 a KOLLÁR, ref. 2, s. 36.

básnickej skladby“.¹⁵ Autor opustil preromantické vyznenie svojich veršov a vrátil sa ku klasicistickým princípom literatúry ako prostriedku výchovy. Výchovné zacielenie *Slávy dcery* smeruje jednak „k čínorodému vlastenectvu, prezentovanému ako najvyššia cnosť zdobiaca ľudského jedinca, ale na druhej strane má výraznú didakticko-moralistickú podobu posolstva smerujúceho k napĺňaniu tradičných etických a mravných hodnôt, cností a humanistických ideálov“.¹⁶ Kollár týmto postupom vytváral básnickú paralelu k svojej homiletickej tvorbe, zhrnutej v knihe *Nedělní, svátečné a příležitostné kázně a řeči* (Pešť 1831).¹⁷

Kontext sonetového cyklu zneliek č. 73 – 76 *Slávy dcery* z roku 1824 je prestúpený apelatívnym subjektivismom. V znelke č. 73 sa dočítame: *Nuže, pokud srdce mladé bije, / hled'me štěstí vlasti laskavé! [...] Krásněji se nikdo nehonosí / smělym čelem, jako vlastenec, / jenž v svém srdci celý národ nosí,*¹⁸ v znelke č. 74 badáme už stupňovanie naznačeného apelatívneho subjektivismu: *[...] hněv se blíží k zuřivosti, / vida lidi, v kterých nebije / ani k hříchu srdce ani k cnosti.*¹⁹ Vyvrcholí to slávnym zvolaním: *To jsou, v kterých duše hnije živá, / hnusné bez balzamu Mumie: / nebo kdo chce žíti, nech se kývá,*²⁰ za ktorým nasleduje znelka č. 75: *Stíny Lauritasů, Svatopluků, / jak vás možno z hrobu vyvésti, / by ste uviděli neřesti / národu a hanbu svojich vnuků, // netoužících ani střely luku / ku slobodě vzíti do pěsti [...] Nám krev milou cizí žízeň chlastá, / a syn, slávy otců neznaje, / ještě svým otroctvím se chvastá!*²¹ Táto znelka je predohrou známeho apelatívno-didaktického sonetu č. 76, z ktorého sú najznámejšie úvodné verše *Pracuj každý s chutí usilovnou / na národu roli dědičné, / cesty mohou býti rozličné, / jenom vůli všickni mějme rovnou.*²²

V poslednej verzii *Slávy dcery* (1852) sa znelka č. 75 nachádza v kontexte odlišnom svojím zacielením. Kým vydanie z roku 1824 je apelom smerom k jednotlivcovi, vydanie z roku 1852 zasahuje kolektív. Citovanej znelke č. 272 *Stíny Lauritasů, Svatopluků* [...] predchádzajú verše *Všecko máme, věřte moji draží / spoluvlastenci a přátelé [...] řeč i zpěvy máme veselé, / svornost jen a osvěta nám schází!* (zn. č. 269),²³ vystupňované

¹⁵ VOJTECH, Miloslav. *Literatúra, literárna história a medziliterárnosť*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2004, s. 42.

¹⁶ *Tamže*, s. 46-47.

¹⁷ Upozornil na to už Jozef Miloslav Hurban v eseji *Slovensko a jeho život literárny*: „To, čo pojal Kollár ako básnik v *Slávy dcere*, to isté rozvodnil vo svojich kázňach a rečiach.“ HURBAN, Jozef Miloslav. *Slovensko a jeho život literárny*. In *Dielo II*. Bratislava : Tatran, 1983, s. 170.

¹⁸ KOLLÁR, ref. 6, s. 54.

¹⁹ *Tamže*. Znelka č. 74 (1824) má vo vydaní z roku 1852 číslo 11 a je v speve *Sála*. KOLLÁR, ref. 2, s. 45.

²⁰ KOLLÁR, ref. 6, s. 55.

²¹ *Tamže*, s. 55.

²² *Tamže*, s. 55.

²³ KOLLÁR, ref. 2, s. 174.

do všeslovanského zvolania *Slavové! Vy ducha nesvorného, / živí v rozbrojích a hryzotě / jdite všickni spolu jednotě / od uhří se učít řeřavého [...]* Učiňte tu radost milé matce, / Rusi, Serbi, Češi, Poláci, / žíte svorně jako jedno stáde! (zn. č. 270) a zavřšené konštatovaním vedomia si práce na vízii spoločenstva Slovanov: *Vítězství to nechci, jenž by padlo / z nebe dolů na zem bez potu, / volím chudou směs a mrákotu* (zn. č. 271).²⁴ Znelka č. 272 (v r. 1824 č. 75) nasleduje ako vyvrcholenie týchto myšlienok a predznamenanie uvedomenia si nutnosti vlastnej životnej cesty spätej s národom: *Národ můj jest zarputilý otčím / a vlast nepřiznivá macecha, / proto, jako syn jenž zanechá / rodičů dům, po světě se točím: / Za obě ty ztráty hledati šel / aspoň v lásce jsem si náhradu, / ale z deště pode žlab jsem přišel.*²⁵ Možnosť úspechu svojej cesty vidí v atribúte trpezlivosti.

Zaujímavým kompozičným presunom sa javí byť v *Slávy dcere* z roku 1852 umiestnenie znelky č. 332. V porovnaní s jej pôvodným znením z roku 1824 v zn. č. 83, má, okrem typických kollárovských hláskoslovných zmien, rovnaké znenie: *Do zlých časů, Bůh to s nebe vidí! / naše živobytí upadlo, / až se strašné jejich zercadlo / ruka očím odekryti stydí; // zmatek točí krajín běh i lidí, / duch má závrat, serdce uvadlo, / ba, o, nové světa divadlo! / Sám už sebe rozum nenávidí: / Se svobodoi válčí nesvoboda, / pravda sluje nyní neštěstí / a cnost ředne jako stará moda; // najhorší pak ta jest chyba věku, / že, ač cítí osten bolesti, / nemoc tají a smích činí z léku.*²⁶

V trojspevovej *Slávy dcere* z roku 1824 predchádza v speve *Labe* citovanému sonetu znelka, ktorej moralisticko-didaktické vyznenie je jednou z najznámejších Kollárových sentencií o vzťahu k národu, v ktorej básnik „nevďek ku národu svému“ radí medzi tie najväčšie poklesky človeka: *Však znám draka s tváří černočudou, / proti němuž tyto úlomky / hříchů ještě sněhu bělší budou; // ten sám loupí, repce, učí zlému, / bije sebe, předky, potomky, / a zní: nevďek ku národu svému.*²⁷ Podľa Miloslava Vojtecha môžeme v tomto básnikovom posolstve pozorovať „dôraz na symbiózu kresťanského náboženstva a mravnosti, ktorá pramenila v herderovskej estetike, korigovanej v intenciách nastupujúceho romantizmu Jakobom Friedrichom Friesom (1778 – 1843), ktorého prednášky Kollár navštevoval počas svojho pobytu v Jene“.²⁸ Myšlienka hriešnosti, prameniacej z nevďačnosti národu, sa v menšej intenzite zopakuje aj v sonete č. 84, najmä v jeho poslednom tercete: *Nepřipisuj svaté jméno vlasti / kraji tomu, v kterém bydlíme, / pravou vlast jen v srdci nosíme, / tuto nelze*

²⁴ KOLLÁR, ref. 2, s. 175.

²⁵ *Tamže*, s. 177.

²⁶ *Tamže*, s. 207.

²⁷ KOLLÁR, ref. 6, s. 59.

²⁸ VOJTECH, ref. 15, s. 50.

*bíti ani krásti. // Dnes neb zítra vraha zemi másti / a lid v jarmě jeho vidíme; / přece, když se duchem spojíme, / vlast je celá v každém svazku části. // Vzácny ovšem citu nevinnému / jest i háj ten, řeka, chalupa, / kterou praděd nechal vnuku svému: // ale meze vlasti nerozborné, / jichž se bojí tknouti potupa, / jsou jen mravy, řeč a myslí svorné.*²⁹ Znelka č. 83 tým dostáva funkciu homiletického zamyslenia sa a prostredníka medzi duchovným (hriech – nevďak k národu) a pozemským (hranice vlasti – rovnaká reč, mravy a vzdelanie).

V päťspevovej *Slávy dcere* z roku 1852 je znelka č. 83 *Do zlých časů, Bůh to z nebe vidí...* umiestnená pod číslom 332 do tretieho spevu *Dunaj*. Predchádza jej sonet č. 331, ktorá má v roku 1824 v speve *Labe* číslo 87. Obsahuje známy básnický dôraz na pravdu, majúci v protestantskej línii slovenskej obrodeneckej poézie prekollárovskej i pokollárovskej silnú tradíciu:³⁰ *Člověk loupí, jestli nerozdává, / nemluví-li pravdu, zlořečí, / zločincem se nečiněním stává; // on jen tolik platí, kolik dělá, / když se tedy hnilost člověčí / cnosti bojí, proč je k hříchům smělá?* Táto znelka navyše obsahuje aj známe Kollárovo výchovné posolstvo, dôraz na aktivitu jednotlivca. Protiklad aktivita – pasivita vyhrocuje básnik jednoduchým poukazom na aktivitu: *tu cnost má i kámen, z lenivosti / též zle nečinívá bližnímu ....*³¹ Po znelke č. 332, v ktorej sa moment pasivity vyhrocuje poukazom na prevrátenie poriadku sveta, na jeho falošnosť: *najhorší pak ta jest chyba věku, / že, ač cítí osten bolesti, / nemoc tají a smích činí z léku,*³² sa nám Kollár prihovára subjektivizovaným ponorom do vlastnej mysle: *Sám sem někdy myslel, že už svému / losu vzdorovati nebudu, / ani odpor klásti osudu, / jenž můj národ tlačí, ohromnému; //svět se předce nehne kvůli tvému / asnad mámvému preludu, / a kdo může říci bez studu: / Toto učíň! Bohu všemoudrému?,*³³ aby v nasledujúcich znelkách upadol do smútku z konania vlastného národa a utiekaniu sa k Bohu a k neutíchajúcim výzvam k činu: *Stokráte sem mluvil, teď už křičím / k vám, rozkydaní Slávové! Budme celek a ne drobtové, / budme aneb všecko, aneb ničím* (zn. číslo 337).³⁴

Obdobne sa do nového kontextu dostávajú aj znelky č. 182 (v roku 1824 č. 67), č. 228 (č. 59), č. 233 (č. 69), č. 246 (č. 66), č. 250 (č. 82), č. 267 (č. 72), č. 283 (č. 71), č. 287 (č. 100), č. 312, 314, 315 (č. 89, 90, 91), č. 317 (č. 128), č. 329 (č. 81) a mnohé ďalšie.

²⁹ VOJTECH, ref. 15, s. 60.

³⁰ Miloslav Vojtech ju vidí v diele Bohuslava Tablica (básne *Svobodné volení, Spisovatel a Pravda z Poezyí* – 1806 – 1812) a vo viacerých básňach Pavla Országha Hviezdoslava. Pozri *Tamže*, s. 51.

³¹ KOLLÁR, ref. 2, s. 207.

³² *Tamže*, s. 207.

³³ *Tamže*, s. 207-208.

³⁴ *Tamže*, s. 209.

Z pohľadu zmeny lexiky je zaujímavou napríklad znelka č. 364 (v 1824 č. 133):

Znášli kraj ten, ony ráje věčné,
vlast tu krás a duchů palouky,
kde se cnost a láska za ruky
vedou, kráčíc v záři ve slunečné?

Znáš-li kraj ten, tu vlast Slávy věčné,
ráj všech krás a duchů palouky
kde se cnost a láska za ruky
vedou, kráčíc v záři ve slunečné?

Slávy dcera 1824³⁵

Slávy dcera 1852³⁶

Zmeny nastali v zámene toponymickej identifikácie „kraj – věčný ráj – vlast krás“ a „kraj – vlast Slávy“ – ráj krás. Citovanou znelkou sa v oboch verziách *Slávy dcery* prihovára Mínin duch básnikovi. Naoko drobnou lexikálnou prešmyčkou zostáva vyznenie *Slávy dcery* z roku 1824 všeľudským resp. bez konkrétne vypovedaného adresáta, kým vydanie z roku 1852 je zacielené na ideálne, pre Kollára konkrétne, spoločenstvo obývané Slovanmi, na *vlast Slávy věčné*.

Smerovaním od *Slávy dcery* z roku 1824, čiastočne zacielenej na národ a cezeň na ľudstvo, k explicitnému vyzdvihovaniu idey Slovanstva vo verzii z roku 1852, narušil Kollár univerzálne vyznenie svojej práce. Transformoval ju na dielo takmer nepodobné svojmu ideovému, tematickému a literárnosmerovému východisku. Narušanie sa dialo paralelne so zastieraním ľubostných motívov, ktoré boli spolupodnetom k vzniku sonetového cyklu už v zbierke *Básně Jana Kollára* (1821), a ktoré určovali aj preromantickú tvár *Slávy dcery* z roku 1824. Básnik prechádza z intímne pociťovaného prežívania lásky a vlastného „ja“ k všeobecným tézám, výrokom o láske a partnerstve. Tzv. „úplným“ vydaním z roku 1832 započal Kollár cestu premien, ukončenú až vydaním *Slávy dcery* z roku 1852. Kollárova skladba textologickým vývinom stráca preromantický subjektivismus a nadobúda znaky klasicistickej didaktickosti, čo je z hľadiska literárnosmerových tendencií paradoxné. *Slávy dcera* sa javí ako závažný textologický problém. Nahliadli sme len na niektoré zmeny, reprezentujúce diferencie medzi jednotlivými autorskými podobami textu Kollárovo „celoživotného básnického diela“. Hlavnými textologickými zmenami sú, popri permanentnom dopĺňaní rozsahu textu, preskupovanie jednotlivých sonetov, vytváranie nových tematických a ideových kontextov, zasadzovanie zneliek do odlišných sonetových cyklov a spevov a v neposlednom rade aj zmeny lexikálnej roviny jednotlivých častí textu. Smerovanie *Slávy dcery* spelo od zacielenia na ľudstvo a všeobecné idey koexistujúce s bytostne intímnymi ideami ku konkrétnemu zacieleniu na Slovanstvo, národ, apelatívnosť

³⁵ KOLLÁR, ref. 6, s. 88.

³⁶ KOLLÁR, ref. 2, s. 223.

a didaktickosť. Dôkazom sú aj spevy *Lethe* a *Acheron*, v ktorých sa Kollár stáva posudzovateľom úlohy jednotlivých osobností Slovanstva v jeho historickom vývine. V týchto spevoch *Slávy dcery* sa preromantické motívy strácajú takmer bez stopy, Mína už nie je objektom básnikovej lásky, ale len mimo reality sveta existujúca „informátorka“ o slovanskom nebi a pekle, čím sa literárnosmerový a textologický prerod Kollárovej lyricko-epickej skladby uzatvoril. S ohľadom na tieto fakty by pre čitateľské potreby bolo relevantnejšie vydávať jej trosjspevovú verziu z roku 1824, čím by sa uprednostnilo literárnoestetické hľadisko pred textologickým. Práve takýmto, čitateľským vydaním je edícia Miloslava Vojtecha *Ján Kollár: Dielo* (Kalligram, Ústav slovenskej literatúry SAV, 2010),³⁷ ktorá Kollárovu *Slávy dceru* prináša v jej čitateľsky najpútavejšej textovej podobe.

http://www.fphil.uniba.sk/index.php?id=historia_nova

MRÁZ, Peter. Textologické premeny Slávy dcery. In *Štúdie k jubileu Jána Kollára*. Historia nova 5. [online] Bratislava : Stimul, 2012, s. 35-42. Dostupné na internete: <http://www.fphil.uniba.sk/fileadmin/user_upload/editors/ksd/Hino5.pdf>

---

³⁷ KOLLÁR, Ján. *Dielo*. Ed. Miloslav Vojtech. Bratislava : Kalligram, 2010.